

ЕКСКУРСІЇ ТА ПОХОДИ ЯК ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОГО ПІДХОДУ В ГЕОГРАФІЧНІЙ ОСВІТІ

Дорожко Г.І.

Новенський ЗЗСО Токмацької міської ради Запорізької області

galinadorozko166@gmail.com

Основними організаційними формами туристсько-краєзнавчої діяльності учнівської молоді є прогулянки, екскурсії, подорожі та походи, а також змагально-масові заходи (естафети, зльоти) й науково-дослідницькі експедиції. У межах даних тез доцільно зосередити увагу на найбільш дидактично значущих формах – екскурсіях і походах, які поєднують освітню, виховну та дослідницьку функції [1].

Шкільна географічна екскурсія – це організована форма навчально-пізнавальної діяльності, спрямована на закріплення, поглиблення та конкретизацію знань, здобутих у процесі аудиторного навчання. Вона охоплює учнів різних вікових категорій і реалізується протягом усього навчального року, займаючи особливе місце у викладанні географії та суміжних дисциплін [2]. Наприклад, під час географічної екскурсії до річкової долини учні можуть безпосередньо спостерігати процеси ерозії, формування заплави, особливості течії води, що значно підвищує рівень засвоєння теоретичного матеріалу порівняно з традиційним уроком.

Ефективність екскурсій значною мірою залежить від рівня їхньої методичної підготовки. Вони передбачають чітке визначення мети, теми, структури, а також добір адекватних методів навчання. Серед провідних методів домінують безпосередні спостереження, які поєднуються із самостійною роботою учнів (ведення польових щоденників, виконання замірів, складання схем). Наприклад, під час екскурсії на промислове підприємство учні можуть аналізувати виробничі процеси, оцінювати вплив виробництва на довкілля та формувати уявлення про економічну географію регіону.

Важливою педагогічною перевагою екскурсій є можливість безпосереднього контакту з об'єктами, явищами та процесами, які неможливо повноцінно репрезентувати в умовах класної кімнати. Екскурсії у природне середовище сприяють формуванню екологічної свідомості, відповідального ставлення до природних ресурсів, а також патріотичних почуттів через усвідомлення унікальності рідного краю. Зокрема, відвідування природоохоронних територій дозволяє учням на практиці ознайомитися з принципами сталого природокористування.

На відміну від екскурсій, туристські походи характеризуються більшою тривалістю та складнішою організаційною структурою. Їх тривалість може варіюватися від одного дня до кількох тижнів. Ключова відмінність полягає в тому, що під час походу дослідження здійснюється у динаміці – відповідно до маршруту, який включає різноманітні об'єкти та явища. Наприклад, багатоденний похід гірською місцевістю дозволяє учням дослідити зміну

природних зон, кліматичних умов, рослинного і тваринного світу залежно від висоти.

Екскурсії та походи створюють сприятливі умови для організації дослідницької діяльності учнів. Тематика таких досліджень варіюється залежно від віку, рівня підготовки та освітніх цілей. Вона може включати геологічні (вивчення гірських порід), гідрологічні (аналіз якості води), метеорологічні (спостереження за погодними умовами), ґрунтознавчі, геоботанічні, зоогеографічні та економіко-географічні аспекти [3-5]. Наприклад, учні можуть здійснювати збір гербаріїв, проводити облік видового складу рослин, визначати ступінь антропогенного впливу на екосистеми або досліджувати локальні господарські об'єкти.

Особливого значення набуває суспільно корисний характер такої діяльності. Учні можуть брати участь у природоохоронних акціях, дослідженні та збереженні культурно-історичної спадщини, що сприяє формуванню громадянської відповідальності.

Таким чином, дослідницька діяльність у межах екскурсій і походів забезпечує не лише міцне засвоєння навчального матеріалу, але й розвиток наукового мислення, формування первинних дослідницьких навичок і стійкого інтересу до наукової діяльності. Практика свідчить, що залучення до таких форм роботи часто визначає подальший професійний вибір учнів, зокрема орієнтацію на навчання у закладах вищої освіти та подальшу наукову кар'єру.

Список використаних джерел

1. Варакута, О., Гавришок Б. Реалізація краєзнавчого принципу вивчення географії засобами навчальних екскурсій. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. 2023. №54(1). С. 200–209. <https://doi.org/10.25128/2519-4577.23.1.21>
2. Гришко С. В., Непша Я. Ю. Навчальні екскурсії як форма організації навчально-виховного процесу при вивченні географії. Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського: минулина, сучасність, майбуття: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, присвяченої 80-річчю освітнього закладу, (28 листоп. 2019 р., м. Володимир-Волинський). Луцьк: Вежа-Друк, 2019. С. 332–334.
3. Даценко Л.М., Зав'ялова Т.В., Непша О.В., Самек Ю.І. Місце екскурсій та походів у вивченні корисних копалин в шкільному курсі географії. Географія та екологія: наука і освіта: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Географія та екологія: наука і освіта», 17- 18 квітня 2008 р., Умань, Україна / ред. кол. О.В. Тімець та ін. Умань: СПД Сочінський, 2008. С. 44–47.
4. Зав'ялова Т. В., Непша О. В., Прохорова Л. А. Туристський похід з учнями по вивченню геології рідного краю. Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи: збірник матеріалів III-й Міжнародній науково-практичній конференції / редактори-упорядники А.

Душний, М. Махмудов, В. Ільницький, І. Зимомря. Баку – Ужгород – Дрогобич: Посвіт, 2017. С.301–303.

5. Тамбовцев Г.В., Іванова В.М., Непша О.В. Шкільні краєзнавчо-географічні екскурсії по вивченню геологічних об'єктів. Актуальні наукові дослідження в сучасному світі. №27. Т.1 (45). Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 44–49.

ОСВІТНІ ПРОСТОРИ І ЦЕНТРИ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКУ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ РОЗВИТКУ ГЕОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ,

*Закутинська І. І., кандидат географічних наук, доцент
Ковалюк Н.М., магістр, факультет природничих наук
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
irina.zakutynska@cnu.edu.ua
nadiia.kovaliuk.21@pnu.edu.ua*

Сучасна система освіти України зазнає суттєвих трансформацій у контексті впровадження Нової української школи, де ключовим орієнтиром стає компетентнісний підхід, спрямований на формування здатності учня ефективно діяти в реальних життєвих ситуаціях. Однією з важливих складових цього підходу є географічна компетентність, що охоплює вміння орієнтуватися в глобальному та локальному просторі, аналізувати й інтерпретувати географічну інформацію, розуміти особливості територіальних процесів та приймати відповідальні рішення щодо взаємодії людини і довкілля.

В умовах зростання інформаційного потоку, посилення урбанізаційних процесів та цифровізації освітнього середовища значно актуалізується проблема використання освітніх просторів і центрів як важливих майданчиків для розвитку географічної компетентності учнів. Освітній простір сьогодні розглядається не лише як фізичне середовище, а як комплекс взаємопов'язаних ресурсів, інструментів і можливостей, що забезпечують інтегроване навчання, практико-орієнтовану діяльність і формування ціннісного ставлення до довкілля та рідного краю.

Місто Івано-Франківськ є показовим прикладом для дослідження, оскільки вирізняється активним розвитком сучасних освітніх платформ, позашкільних центрів, урбаністичних просторів, музеїв, туристично-екологічних осередків, які інтенсивно взаємодіють зі школами в процесі формування ключових і предметних компетентностей учнів. Функціонування таких центрів, як «Палац творчості дітей та юнацтва», Музей науки, краєзнавчі установи, еколого-натуралістичний центр, а також сучасні простори міської громади, створює унікальні можливості для практичного засвоєння географічних знань та здійснення досліджень території, на якій живуть учні.

Актуальність теми дослідження зумовлена сучасними трансформаціями освітньої системи України, які передбачають перехід до